

ANCEVIČIAUS LIUSTRA

Kartais gyvenimas ima ir apsuka ratą – nenumatyto aplinkybių virtinei supuolus tam tikra tvarka, netikėtai sugrįžti ten pat, iš kur tareisi seniai išėjęs.

Prieš daugiau nei penkiasdešimt metų mano seneliai parėdavė namą, kuriame susispaudę glaudėsi kartu su mano tėvų šeima bei dar keliais giminaičiais, ir įsigijo du kooperatinius butus: sau ir mano tėvams. Tyčia rinkosi kaimyninius (todėl gavo tik pirmą aukštą), kad galėtų sujungti – išsikirsti duris ir įsirengti bendrą virtuvę vienai didelei šeimai, kurioje lakstė du maži berniukai, reikalaujantys senelių priežiūros ir meilės. Toks itališkos šeimynos variantas gerai funkcionavo iki pat senelių mirties.

Gerokai vėliau, kai neliko ir mano mamos, didžiulis butas tėvui tapo nebereikalingas. Jis nutarė užmūryti duris ir perduoti senelių pusę.

Atvažiavau į Kauną tėvo aplankyti iškart po savo šešiasdešimt trečiojo gimtadienio, kaip tik tuo metu, kai vertingesni daiktai ir baldai iš senelių buto buvo nešami į tėvo butą,

užgriozdindami ir taip prikimštą nereikalingų daiktų korigorių. Brolis, – jaunesnysis iš anų dviejų berniukų, dabar jau gerokai pražilęs, – užsilipęs ant kopėčių bandė nukabinti lubų šviestuvą.

– Čia tau palikimas. Ancevičiaus liustra.

Bandžiau prieštarauti, bet jis argumentavo:

– Tu sudaužei, tu ir pasiimk.

Tuo laiku mano namuose Vilniuje vyko didelis remontas, šviestuvis vis vien būtume ieškoję. Nors naujieji sovietiniai liustros gaubtai man niekad nepatiko, kodėl nepabandžius, pamaniau.

– Velniskai negražūs gaubtai, – sumurmėjau. – Reikės pakeisti.

– Paieškok ibėjuse, – patarė brolis. – Ten visko būna. Ir senovinių gaubtų.

Supratau, kad patarimas beprasmis, ten tikrai nieko neieškosiu. Bet juk mudu abu kilę iš patarimų šalies, todėl nuolankiai susikroviau sietyno dalis į dėžę, įsimečiau ir raižytus diskus iš organinio stiklo, kuriuos savo darbe išpjovė mano senelis, nes tik ant jų laikėsi naujieji gaubtai, visai netinkantys elegantiškam šviestuvui. Kadaiše liustra buvo pagaminta iš plono peršviečiamo stiklo, penkios išlenktos jos kojytės priminė gulbių kaklus. Mano, antikvaro mėgėjo, vertinimu sietyno amžius galėjo siekti prieškarinius ar pirmuosius pokario metus.

– *Art deco*, – vėl autoritetingai pareiškė brolis, bet aš nepatikėjau. Pamaniau, kad tai nebent Stalino laikų „artdekas“, skirtas partijos komitetams; geri meistrai dar nebuvo išnykę iki Chruščiovo eros.

Išviręs tėvui sriubos, sandėliuke dar paieškojęs senųjų originaliųjų gaubtų ir nieko neradęs, sukroviau sietyną į mašiną ir pasukau Vilniaus link.

Važiuodamas namo pradėjau spręsti tradicinį rebusą, būdingą turbūt visiems pagyvenusiems žmonėms, išvažiuojantiems iš *savo vaikystės namų*. Man riedant iš Kauno į Vilnių, šviestuvus lyg milžiniškas akumulatorius ėmė kaupti naujas reikšmes, nušvito vaikystės spalvomis. Nepaisant tų nelaimingų gaubtų, tapo tarytum didesnis ir gražesnis už patį save. Ėmė kurti istoriją.

Kiek pamenu, sietynas visada kabėjo senajame senelių name Raseinių gatvėje. Maži kambariukai žemomis lubomis netrukė man, aštuonerių ar devynerių metų berniukui, žaisti krepšinio su pačiu savimi ir įsivaizduojamu krepšiu, bet geriausiai tam tiko erdviausia patalpa svetainė. Ten dieną retai kas užeidavo, nes baba triūsdavo virtuvėje, o kiti būdavo išėję į darbą. Kamuolį mėtydavau į sieną virš durų, kartais net atsispirdavau, sutabaluodavau kojomis ir per kilimo aukštį pakilęs nuo grindų bandydavau įdėti jį į krepšį. Sekdavosi, reikia pasakyti, puikiai – kone kiekvienas metimas skrozdavo tinklę, o geriausiai pavykdavo dėjimai, nes blokuoti mane, vaizduotėje pakilusį virš krepšio, tiesiog nebūdavo kam. O ir kaip užblokuosi? Juk dažniausiai mėtydavau ir dėdavau ne aš, o koks nors mano *alter ego* – Venzbergas, Giedraitis, Sarpalius ar koks kitas tuomečio Žalgirio krepšininkas. O jau kai mesdavo Modestas Paulauskas, drebėdavo ne tik varžovai, bet ir sienos – jis visada pataikydavo, Budnikui nė nereikėdavo kovoti dėl atšokusio kamuolio. Žaidimą

ir kamuolio varymąsi per visą svetainę lydėdavo spalvingos komentatoriaus replikos: „Kamuolį perima Giedraitis, perdavimas Paulauskui, metimas – valiooooo!!! Dar du taškai!!!“ Ar kažkas panašaus.

Apie krepšinį ši bei tą jau išmaniau, nes tėvas kelis kartus buvo nuvedęs į Sporto halę. Varžybų, žiūrovų, salės atmosfera, vienijantis pergalės jausmas darė didžiulį įspūdį. Net su bilietais prasibrauti į halę tais laikais būdavo nelengva, ypač vaikui. Tvirtai laikydavausi įsikibęs į tėvo ranką, kad nepamestume vienas kito, nes prie halės durų visada būriuodavosi savo šanso – atliekamo bilieto, pažįstamo halės darbuotojo, užsižiopsojusio kontrolieriaus – laukiantys žmonės. Visi aplinkui rūkydavo, tad kol įeidavome, tekdavo, užsidengus nosį koku drabužiu, iškęsti šį iniciacijos aktą.

Pamenu savo dėdę Henriką nusivylusiu veidu: mes su bilietais rankose einame vidun, o jį milicininkai veda lauk – dėdei, įspraudusiam kelis rublius kontrolieriui į saują, pavyko įsmukti, bet visai prie pat tikslo, žiūrovų salės „galiorkoje“, pernelyg uolūs pareigūnai dar kartą patikrino bilietus. Dar prisimenu mįslingą vieno tėvo draugo pasakymą apie „Žalgirio“ kapitoną, aikštėje, regis, palikdavusį visas jėgas: „Kažin ar kas žmonai lieka?“, kurio tada nesupratau, bet kažkodėl įsidėmėjau.

Kandelis, Alačiačianas, Krūminis, Eglytis, baudas metantis „bobute“ ... Tai buvo laikai!

Tokioje atmosferoje senelių namų svetainėje vykdavo ir „Žalgirio“–„Statybos“ mūšiai. Reikia pasakyti, kad stengiausi būti objektyvus – aišku, visad laimėdavo Kauno komanda, bet

ir „Statybos“ žaidėjai gaudavo kamuolį pačiuopinėti. Tą kartą – rodos, sekmadienį, nes ir tėvai, ir seneliai buvo namuose – jį varėsi kažkuris iš vilniečių gynėjų, perdavė vidurio puolėjui Ancevičiui... Kas dabar prisimena šį krepšininką?

O dar ta amžina Vilniaus krepšinio problema! „Priešsabiniais“ laikais visi lietuvių vidurio puolėjai stokojo centimetrų, bet Vilniaus „centrams“ jų stigo tiesiog tragiškai. Ir štai Ancevičius bando apeiti Budniką, bet geram metimui pritrūksta ūgio, meta, nepataiko, vėl meta, šįkart „kabliu“. Kamuolys nusprūsta Ancevičiui nuo rankos, atšoka tolyn nuo sienos... ir liustra, senelių svetainės pasididžiavimas, smulkio-
mis šukėmis pabyra man ant galvos.

Į svetainę subėga visa šeima. Paaiškėja, kad man pasisėkė labiau nei sietynui – rimčiau nenukentėjau, tik gerokai (ir ne be pagrindo) išsigandau, kad gausiu lupti. Mano nusikaltimas nekelia abejonių, juk tiek kartų sakyta svetainėje kamuoliu nežaisti! Laukiau baisiausio, bet, matyt, amortizaciniai mechanizmai – vaiko išgąstis, aplinkui šokinėjančios moterys, sekmadienio popietės atsipalaidavimas – kažkaip padeda išvengti fizinės bausmės. Nors kartais gaunu į kailį dėl daug menkesnių priežasčių.

Galiausiai nė plaukas nuo galvos man nenukrito, tik ilgam praradau vardą: nuo to karto šeimynykščiai lyg susitarę dar ilgą laiką mane vadino Ancevičiumi. Sutikite, menkas malonumas, kai dviejų metų brolis, šlepsėdamas po šitiek krepšinio kovų menantį kambarį, švepluodamas tau sako: „Ancevičia, mama kviečia.“

Iš tikro tada sudužo tik du ar trys sietyno gaubtai iš penkių. Daili jo konstrukcija, peršviečiami kaklai, matinis apatinis plafonas beveik nenukentėjo, reikėjo suklijuoti vos vieną nedidelę detalę. Bet juk nepaliksi kelių gaubtų. Tad keliantis į naują kooperatinį butą 1965 metais, visuotinio deficito sąlygomis, senelis kažkur nupirko naujus gaubtus ir iš organinio stiklo išpjovė (net išgraviravo) juos laikančius diskus. Svetimos detalės atrodė tvarkingai, akių pernelyg nerėžė, bet šviestuvus, galiausiai pakabintas naujajame bute, atrodė lyg kentauras – seno, subtilaus peršviečiamo, ir naujo, sunkaus ir grubaus, derinys. Kai per šventes atvažiuodavau iš Vilniaus aplankyti tėvų ir senelių, o vėliau tik tėvų, ir netyčia pakeldavau galvą, į mane priekaištingai žvelgdavo tas Ancevičiaus „kablo“ priminimas: sovietinės galvos, užgriozdintos ant elegantiškų kaklų.

*

Vilniuje sietynas įsitaisė ant spintos ir laukė savo valandos, nes remontas be galo užtruko. Žinoma, senelio uždėti gaubtai neturėjo jokių galimybių išlikti mano atnaujintame bute. Ėmiau vaikščioti po antikvariatų, ieškodamas senovinių atitikmenų, išbandžiau žibalinių lempų gaubtus, pirkau šiuolaikinius šviestuvus, kurių gaubtai, mano įsivaizdavimu, turėjo tikti senajam sietynei, net sumaniau pjaustyti nedideles vazes ir iš jų kažką konstruoti, bet niekas nederėjo. Sietynas lyg gyvas organizmas įkyriai priešinosi mano pastangoms jį pakeisti.

Viename antikvariate jo savininkui parodžiau šviestuvo su nuimtais gaubtais nuotrauką ir paklausiau, kiek metų jam galėtų būti.

– Penkiasdešimt, – suraukęs nosį atsakė antikvaras.

Aišku, tai ne devyniolikto amžiaus retenybė, pamaniau. Bet ir ne toks jaunuolis, kaip sakai. „Ancevičius“ jį sudaužė prieš penkiasdešimt penkerius metus, o iki jam išbėgant į aikštelę, šviestuvus jau daugybę metų kabojo senuosiuose senelių namuose.

Tada vis dažniau spėliodavau, iš kur išvis tas daiktas atsirado senelių bute. Jie niekad nebuvo tokie turčiai, kad po karo galėtų nusipirkti ką panašaus. Gal šviestuvus liko nuo jų tėvų?

Mamos, gal ir galėjusios žinoti jo istoriją, jau nebeturėjau, o tėvas atėjo į šeimą vėliau ir niekad tuo nesidomėjo. Bet mamos netikra sesuo tebebuvo gyva. Mano seneliai išaugino mažąją Irutę, po karo mirus jos artimiesiems. Vaikystėje ji mane prižiūrėjo. Iki šiol juokiasi prisimindama, kaip aš, pyplys, susidomėjęs paklausiau jos būsimo vyro, pirmą kartą atėjusio į žvalgytuves senelių bute ir nejaukiai sėdinčio po Ancevičiaus liustra, ar jis pas mus nakvos. Tai vyko maždaug Ancevičiaus „kablo“ laikais.

Tik Irutė galėjo ką nors papasakoti apie šviestuvą.

Vieną sekmadienį jai paskambinau. Sužinojusi, ko noriu, ji prisiminė mano močiutę pasakojus, kaip senelis po karo sugrįžo namo.

– Iš Berlyno atvažiavo visas utėlėtas. Baba jo neišleido į namus. Liepė sode nuogai išsirengti. Užvirino vandens ir ten jį išmaudė, o drabužius sudegino. Tik tada pakvietė į vidų.

– Viešpatie, Irute, kodėl man tai sakai? Norėjau sužinoti apie liustrą.

– Tai kažkaip susiję. Man baba pasakojo. Kai jis po karo grįžo į namus...

– Juk senelis nekariavo, – nutraukiau jos prisiminimų srautą. – Jam tada buvo jau apie keturiasdešimt. Jis nekariavo. Karo metus praleido Kaune, dirbo elektrinėje.

– Vis tiek važiavo į Berlyną. Pats man, mažai mergaitei, paskui pasakojo apie pabėgusius iš tenykščio zoologijos sodo žvėris. Kaip tie išbadėję bastėsi po miestą.

Irutė gerai prisiminė, kaip atrodė senieji liustros gaubtai.

– ...apvalūs, geltoni, su išraižytais baltais ornamentais. Tai buvo gražus, labai gražus daiktas. Patikėk, niekur tokio gražaus nemačiau. O penkiasdešimtaisiais mane baba nusivesdavo ir į kitus namus... – ji paminėjo kelias žinomas Kaune pavardes.

Irutės pasakojimas tarsi įžiebė šviesą mano galvoje: atsiminiau apvalius matinius geltonus gaubtus su graikiškais ornamentais šonuose. Visa ta Berlyno istorija intrigavo, bet jos sąsajos su šviestuvu neįžvelgiau. Nors nujaučiau, kad ji yra.

Senelis visą gyvenimą dirbo Kauno elektrinėje. Anksti mirė jo tėvas, ir pasirinkimo – mokslai ar šeima – neliko, reikėjo išlaikyti mamą ir jaunesnius brolius. Jis dirbo šaltkalviu, mašinistu ir tik vėliau, sulaukęs dvidešimt septynerių, eksterneu baigė gimnaziją. Buvo gabus technikai, – kai mokiausi vyresnėse klasėse, man puikiai aiškindavo fiziką, bet dėl šeimos studijas atidėjo į šalį.

Tarpukariu Kauno elektrinė, įsikūrusi prie karo muziejaus, priklausė vokiečių bendrovei. Nors seneliui, Kauno rusui, darė įtaką karo žiaurumai bei pokario propaganda, jis

visą gyvenimą gerbė vokiečius už tikslumą, pedantiškumą, žodžio laikymąsi. Ir pats toks buvo – nežinau, ar perėmė tas savybes iš savo darbdavių, ar toks gimė. Smetonos laikais, matyt, ir vokiečiai elektrinės vadovai jį vertino – pamenu, gal kokiais 1968-aisiais tarp senelio daiktų radau ženkliukų su penkiais susivijusiais žiedais, tada jis man papasakojo apie savo komandiruotę į Berlyną 1936 metais, vykstant garsiajai nacių olimpiadai.

Tuos ženkliukus man pavyko išprašyti, jie tapo vertingiausiais manosios sporto kolekcijos eksponatais. Bet apie keliones į Berlyną, ypač prieškarį ir karo metais, senelis daug nešnekėdavo. Išvis buvo santūrus ir mažakalbis, darė uždaro žmogaus įspūdį.

Kai bandau jį prisiminti, prieš akis iškyla toks vaizdas – man gal dvidešimt keleri, su savo jauna žmona bėgu Vytauto parko laiptais žemyn, Soboro link, o jis sunkiai kvėpuodamas kopia į kalną arba dažniau sėdi ant suoliuko ir prisimerkęs ilsisi, įveikęs pusę kelio. Apsipirkti tyčia lipdavo į pakalnę, o grįždavo tuo pačiu keliu – į viršų. Taip jau gerokai senstelėjęs sportuodavo, tarėsi stiprinantis širdį. Rankose rezginėlė su buteliu pieno ir pakeliu sviesto, akyse kažkoks neišsakomas ilgesys. O gal man tik taip atrodo?

Dabar graužiuosi – suprantu, kad tada reikėjo sustoti, paplepėti, bent jau tylint pasėdėti ant suoliuko šalia... Jis pats niekad nebūtų to prašęs, bet jam būtų patikę. Turbūt... Deja, manęs nekantraudama laukė žmona, tad, persimetęs su seneliu keliomis standartinėmis frazėmis, lėkdavau žiūrėti kokios nors nereikšmingos parodos ar filmo.

Galiausiai supratau, kad liustros ir Berlyno istorijos sąsąją teks atkurti pačiam. Jei nerasiu ryšio, bent turėsiu istoriją, kuri man patiktų, sau pažadėjau. Juk menamą krepšinį prieš daugybę metų irgi žaisdavau vienas ir man puikiai sekdavosi... Bent iki nelemtojo Ancevičiaus „kablo“.

Sprendimas atėjo į galvą vieną naktį, beveik paryčiais, būdraujant ir spoksant į užkeltą ant spintos šviestuvą. Nuo gaitve važiuojančių mašinų žibintų liustra blykčiojo ir lyg gyvas padaras bandė kažką sakyti. „Na, kalbėk pagaliau, – paraginau. – Kalbėk.“

Pro šalį pravažiavo mašina, gal taksi, ir liustra žybtelėjusi tarsi kažką sumurmėjo. Gerai nesupratau, ką, tik man pasirodė, kad tyliai skimbčiodama kalba vokiškai. „Vokiškai nemoku, – jai atsakiau, – bet nesvarbu. Tu kalbėk, o aš bandysiu suprasti.“

Jos balsas buvo melodingas ir kiek liūliuojantis. Man pasidingojo, kad ji paklausė, ar žinau, ką senelis veikė po karo. „Dirbo prie elektrinės atstatymo, – iškart atsakiau. Tai buvau girdėjęs iš tėvo ir brolio: traukdamiesi vokiečiai 1944 metais elektrinę susprogdino, dar ilgai Kauno centre netoli Karo muziejaus žiojėjo didžiulė duobė. – Rusai ją paskyrė direktoriumi, jis vadovavo atstatomiešiams darbams. O ką?“

Liustra nutilo ir ilgai tylėjo. Rodos, norėjo, kad paskutinis mano teiginys užsiliktų galvoje. „Supranti dabar?“ – tarytum klausė.

Prisiminiau Irutės pasakojimą apie utėles ir zoologijos sodą ir pamaniau, kad kai kuriuos dėlionės gabaliukus pavyks sudėti. Naujosios valdžios siunčiamas senelis vyko į okupuotą

ir plėšiamą Berlyną parvežti vokiškų įrenginių susprogdintai elektrinei. Iš čia vaizdai ar prisiminimai iš zoologijos sodo. Vyko pokario metų traukiniais, o juose, ko gero, knibždėjo utėlių.

„Suprantu“, – tyliai patvirtinau. O gal nebuvo toks tikras? Juk suklysti labai lengva, bet man jau patiko kurti – vaizduotei atsivėrė milžiniška galimybių erdvė. Kai liudininkų nebėra, kas patikrins ir pasakys, kad aš neteisus?

Užsimerkiaiu. Įsivaizdavau senelį, vilkintį senovišką pokario metų kostiumą plačiomis kelnėmis, nešantį nutrintą odinį portfelį su sagtimi, einantį pokarinio Berlyno gatve. Aplinkui bombų sugriauti namai, vokietės skarelėmis aukštyn surištais plaukais ir trumpakelniai paaugliai krauna dar sveikas plytas į tvarkingas stirtas. Pro šalį vingiuodamas, kad nepatektų į bombos išraustą duobę, pravažiuoja sunkvežimiai, pilni rusų kariuomenės. Okupantų patrulis tikrina senelio dokumentus ir leidimus.

Staiga pasivaidena, kad pro šalį – kaip Kusturicos filme – risnoja išbadėjęs zebros išsišovusiais šonkauliais. Griuvėsiuose šuns dvėselieną ryja liūtas. Dramblys straubliu padeda vokiečių krauti plytas...

Bet stop! Veju tuos vaizdus šalin.

Senelis atsega sagtį ir išsiima dokumentus, o aš suprantu, iš kur atkeliavo tas portfelis. Senelis nešdavosi jį į darbą Petrašiūnų elektrinėje šešiasdešimtaisiais. O vakare parsinešdavo į namus Raseinių gatvėje. Grįžęs iš darbo iškart traukdavo prie smėlio dėžės kieme – joje kasdavau tranšėjas savo guminių meškiukų armijai. Kartais, jam pasilenkus, užuosdavau alaus

kvapą. Jis pasisveikindavo, sudelsdavo truputį, pasibrangindavo, kol įsitikindavo, kad supratau ir nekantrauju. Tik tada praverdavo portfelį, o aš jau žinodavau, ką ištrauks. Laukdavau tų guminių prastai nudažytų žaislų, ir mano armija pasiildydavo dar vienu kareiviu.

Taigi senelis atsega portfelį, išsiima dokumentus ir atkiša rusų patruliui. Jie dar pasikalba, senelis paklausia, kaip jam rasti okupacinę kontorą nepažįstamame mieste...

O gerokai vėliau, gal po savaitės, gal po dviejų, sukrovęs įrenginius į dėžes ir paruošęs išvežti į Kauną, jis sėdi knaipėje ir švenčia komandiruotės pabaigą. Šalia įsitaisęs jo naujas pažįstamas, turbūt saugumietis, padėjęs sėkmingai susirinkti turbinas bei jų dalis, ištemptas iš kokios nors apgriautos vokiečių elektrinės, ir gauti visus reikiamus parašus. Juodu geria degtinę, gal užsigeria alumi. Senelis vaišina, komandiruotės reikalams tikriausiai gavo okupacinių markių. Kai įkaušta, rusas paklausia, ar dar liko pinigų.

– Beveik ne, – atsako senelis. Nepasitiki sugėrovu, tas atrodo pernelyg apsukrus. Siūlo pirkti amerikietišku cigarečių, viskio, kvėpalų. „Ohoho, – pamano senelis, – ar tik nesiruošia įkišti manęs į cypę už kontrabandą?“

– Puiku būtų parvežti flakoną tikrų kvėpalų! – garsiai ištaria. Artimam draugui pasitraukus į Vakarų, jis persikėlė gyventi pas jo žmoną ir trylikametę dukrą. – Juk esu beveik jaunavedys.

Senelis gal truputį ironizuoja, bet išties jų pasiilgo. Vis dėlto apsimeta, kad pinigai baigiasi, jų vos užteks kelionei namo. Vengia be reikalo rizikuoti.

Ir išvis gal jau užteks linksmintis. Rytoj labai svarbi diena, paskutinė Berlyne – vyrai užkals dėžes, sudės į vagoną šalia turbinų ir išsiųs į Kauną. O vakare jis pats sės į keleivinį traukinį ir važiuos namo.

Bet naujasis draugas nelinkęs eiti kitur. Jis gerokai įšilo ir nori tęsti pokylį.

– Paimk dar vieną, – sako rodydamas į tuščią degtinės butelį. Senelis svyruoja, pinigų ištis mažai teturi ir supranta, kad grįždamas gaus pabadauti. Kita vertus, jam nesinori pyktis su žmogumi, nuo kurio tiek daug priklauso. Regis, ir saugumietis mato, kad senelis dvejoja. Pasižiūri jam tiesiai į akis visiškai blaivaus žmogaus žvilgsniu ir sako:

– Žinai, Fedia, kartais net tokiems žmonėms kaip aš norisi atsipalaiduoti. Nebūk toks įsitempęs. Negalvok, kad aš ir dabar dirbu.

Naujam buteliui atsidūrus ant stalo, jis tęsia kalbą:

– Nemanyk, kad esu nedėkingas šūdžius. Tu man patinki. Rytoj gausi dovaną. Pats paprašysiu ją suvynioti ir įdėsiu į dėžę.

Senelis nekreipia dėmesio į išgėrusiojo pažadus. Laikai neramūs, pasitikėti mažai pažįstamais žmonėmis – per didelė prabanga. Kai jie išeina iš baro, „draugas“ sunkiai laikosi ant kojų. Prieš išsiskiriant, apkabina senelį ir nelabai rišliai taria:

– Netiki, o aš tau tiesą sakiau. Dar mane prisiminsi.

Kita diena pilna rūpesčių. Užkalamos dėžės, pasirašomi paskutiniai dokumentai. Daug netvarkos, nesusikalbėjimo, per tai kyla gausybė nesusipratimų ir barnių. Senelis nori

išvažiuoti vakare, tokio Berlyno jam gana. Miestas mažai primena šventišką trisdešimt šeštųjų vasarą, kai visa, regis, alsavo olimpiados ritmu. Per pietus jis pamato savo naująjį pažįstamą, šis praeidamas pamojuoja ranka. Spėja pastebėti išraudusį saugumiečio veidą ir užtinusias akis. Bet ir pačiam skauda galvą.

Kai vakare įlipa į traukinį, pasijunta it pabėgęs iš beprot-namio. Džiūgauja, kai po daugkartinių dokumentų tikrinimų traukinys pagaliau pajuda. Užduotis sėkmingai įvykdyta, laukia lengviausia jos dalis, kelionė namo į mieguistą provincijos miestą. Prie šio ritmo senelis pripratęs, ten jam gerai. Ir jis užsnūsta, apkabinęs nutrintą odinį portfelį su sagtimi bei turbinų dokumentais.

*

Kai atsibundu, lauke jau šviesu. Stebuklai baigėsi. Liustra, padėjusi savo penkis permatomus kaklus, tiesiog dulka ant spintos, laukdama naujųjų gaubtų. Jaučiuosi žvalus, manyje bręsta sumanymas, kuo galėčiau juos pakeisti. „Ir nemanyk, kad šįkart galėsi man pasipriešinti“, – bandau išspausti iš savęs vokiškai, bet neprisimenu, kaip bus „priešintis“. Tad sakau *widersprechen* – žodis „prieštarauti“ kažkodėl užsilikęs galvoje. Tikiuosi, ji supras.

Kai prie pusryčių stalo lyg sumuštinio paragauju savo paties nakties istorijos, man kyla abejonių. Galiausiai pamanau, kad ji ne blogesnė už bet kurią kitą. Šiaip ar taip, dabar gyvename be karo, sočiai ir patogiai, traukiniuose nebebūna

utėlių, o apie bendravimą su saugumiečiais galime išgirsti tik iš senų disidentų ar klausydamiesi žinių iš Rusijos.

Įsivaizduoju, koks priblokštas jaučiasi senelis, kai atidaro vieną iš daugybės dėžių, sunkvežimiu per Kauno bruką atvežtų iš geležinkelio stoties į elektrinę. Joje šalia raštelio su užrašu „dovana jaunavedžiui“ guli senais skudurais apmuturiuota trofėjinė liustra. Nuo kratymo sulūžęs vienas iš šešių jos kaklų. Senelis apsidairo aplink – paskubomis lentomis palopyti cecho griuvėsiai neatrodo tinkama vieta tokiai grožybei. Ir jis veža liustrą namo, dovanoja žmonai, pakabina svetainėje. O perlūžusį šeštą kaklą padeda į stalčių, tikėdamasis kada nors suklijuoti. Ten jį aptinka smalsi mergaitė Irutė ir po daugybės metų viską man papasakoja telefonu.

Tik neklauskite, kaip senelis, labai sąžiningas ir pedantiškas žmogus, išnešė liustrą iš elektrinės. Šito nežinau. Galiu tik spėti: jei būtų palikęs ją ten, būtų sukėlęs kur kas daugiau nereikalingų klausimų.

Tikriausiai galėčiau to paklausti paties šviestuvo. Bet kai IKEA centre nupirkau penkias didžiules skaidrias šiuolaikines lempas, įsukau jas vietoj gaubtų ir pakabinau jį svetainėje, jis tik šviečia ir su manimi nebesišneka.

Jokia kalba.